

Türkiye’de Sanayileşme ve Kalkınma Açısından Tarımın Önemi

Metin Güler
Eskişehir Ticaret Odası
Başkanı

Sanayileşmenin kalkınma bakımından taşıdığı önem, daha çok sanayi sektörünün diğer sektörleri yapılandırıcı ve bir bütün olarak ekonomiyi sürükleyici etkisinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte kalkınma için sanayinin yanında tarıma ağırlık veren görüşlere de daha sık rastlanılmaya başlandı. Bu nedenle iktisadi kalkınmanın yolu sanayileşmeden geçiyor olsa da tarımın rolü küçümsenemez. Geçmiş kalkınma deneyimlerinde görüldüğü gibi, sanayileşme ile tarımın geliştirilmesi arasında çok sıkı ve doğru yönlü bir ilişki vardır. Günümüz dünyasında birçok ülke (Avustralya, Kanada, Danimarka, Yeni Zelanda ve İsveç gibi) temelde tarımsal ihracatları ile çok yüksek bir refah seviyesine ulaşmışlardır. Yine günümüz dünyasının sanayileşmiş birçok ülkesinde, sanayinin kurulması ve geliştirilmesi için gerekli kaynaklar çoğunlukla tarım kesiminde yaratılıp, sonra da sanayiye aktarılarak bu sektörün gelişmesinde kullanılmıştır.

Tarımın sanayileşme ve kalkınma açısından taşıdığı bu öneme rağmen, günümüzde bazı az gelişmiş ülkelerin bu konuda büyük bir çelişki içinde oldukları gözlenmektedir. Sanayi korunup gözetilirken, tarımın ihmal edilmesi çok önemli problemlerin kaynağı olacaktır. Çünkü tarım, hem kalkınma hem de sanayi ve ülke ekonomisi için önemli fonksiyonları yerine getirmektedir.

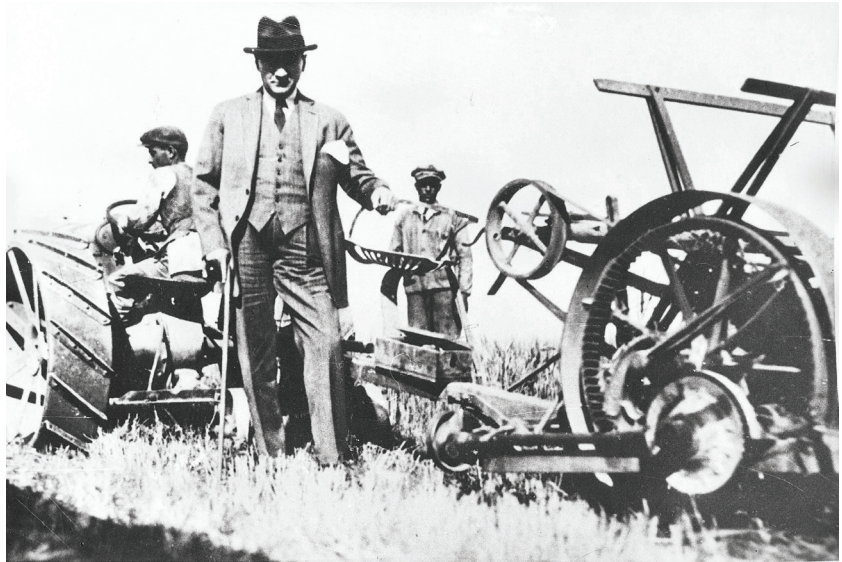
Bunlar;

● **Tasarruf kaynağı:** Sanayiye kurmak ve geliştirmek için gerekli olan yatırımlar tarımdan aktarılan fonlarla gerçekleştirilir. Bunun için önce, tarımda verimliliği yükseltici önlemler almak, sonra da sağlanan üretim artışını vergilendirerek veya gönüllü tasarrufları sanayiye yönlterek bu kesime kaynak yaratmak gerekmektedir.

● **Döviz kaynağı:** Az gelişmiş ülke, ulusal sanayisini kurmak için ihtiyacı olan makine ve donatım ile üretimini sürdürebilmek amacıyla gerek duyduğu ara mallarını yurt dışından ithal eder. Dolayısıyla, başlangıçta gerekli olan dövizler ancak tarım ürünleri ihraç edilerek kazanılabilir.

● **Gıda ve hammadde kaynağı:** Sanayinin kullandığı hammadde ile bu kesimde çalışan işgücünün ve kent-

Tarımın sanayileşme ve kalkınma açısından taşıdığı bu öneme rağmen, günümüzde bazı az gelişmiş ülkelerin bu konuda büyük bir çelişki içinde oldukları gözlenmektedir.

*Mustafa Kemal Atatürk, 'Zifilikte...'
4 TEMMUZ 1929*

lerde yaşayan tüketici halkın gıda ihtiyaçları da tarım kesiminde üretimin artırılması ile karşılanabilir.

● **İşgücü kaynağı:** Sanayide çalışacak işgücünün ana kaynağını kırsal alanda yaşayan insanlar oluşturmaktadır.

● **Piyasa yaratıcı:** Sanayinin gelişebilmesi, üretilen mallara içerde veya dışarıda yeterli piyasaların bulunabilmesine bağlıdır. Kırsal nüfus, sahip olduğu satın alma gücü ölçüsünde sanayi için vazgeçilmez bir piyasa durumundadır.

Ve tarımsal nüfus sosyal açıdan toplumun geleneksel ve istikrarlı bir kesimidir. Sosyal ortamda çalkantıların olmaması ise ülke huzuru için zorunlu bir koşul olduğu unutulmamalıdır.

Tarım sektörünün bu önemine bağlı olarak ETO Dergimizin bu sayısında Eskişehir’de Tarım teması inceleyecek, konuyla ilgili Eskişehir’in değerli paydaşlarının görüşleri yansıtmaya çalışacağız. Eskişehir Ticaret Odası Başkanı olarak tarım kesimine çok yakın olmam vesilesiyle Türkiye’de ve Eskişehir’de tarıma verilen önemi kısaca kaleme almaya çalışacağım.

Sanayiye kurmak ve geliştirmek için gerekli olan yatırımlar tarımdan aktarılan fonlarla gerçekleştirilir.

Tarım ülkelerin besin kaynağının ana sağlayıcısıdır. Nüfus artışına karşılık dünyanın besin kaynaklarının yeterli yiyecek sağlama kapasitesi, bugün olduğu kadar yüzyılımızın ortalarında da Malthus tarafından tartışılan bir konuydu. Malthus, halkın gıda malı ihtiyaçları ve tarımın bu ihtiyaçları karşılama kapasitesi arasındaki uçurumun büyüyeceğini ve insanların yoksulluk, kıtlık ve hastalıktan dolayı büyük bir felaket yaşayacağını iddia etmişti. Birkaç gelişme İngiliz halkını Malthus’un kötü kehane-

tinden kurtardı. Göçler, tarım üretiminde meydana gelen gelişmeler (münavebeli ekim, besicilik teknikleri, arazinin iyi yönetimi gibi) Günümüzde duruma bakıldığında değişen bir şey yok. Hala dünya nüfusunun % 12’si açlıkla mücadele ediyor. Toprak erozyonu, şehirlerin tarlalara taşması ve diğer insani ve doğal işlemler yiyecek kaynakları arzını azaltmaktadır. Bu durumda tesellimizin teknolojik gelişmeler olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ancak teknolojik gelişmeler de sınırlı bölgeleri ilgilendiriyor (Bu gelişmeye ayak uydurabilen gelişmiş toplumları). Bu bölgelerin dışında kalan birçok az gelişmiş ülke de eşitsizlik, yoksulluk ve açlık sorunu derinleşmektedir.

Dünya ülkelerinde ve toplumalarda meydana gelen açlık sorunu maalesef artarak yayıldığını da FAO’nun raporlarında görebiliyoruz. Açlık sorunu yayılırken dünya toplumunu ilerde en çok etkileyecek problem ise; yetersiz beslenme sonucu fiziksel ve akli tahribata uğramış geniş bir nüfusun bakımı olacaktır. Bu yaşamsal kaynak olan tarım sektörü (Yiyecek Arzının Kaynağı) Türkiye’de ne durumda kısaca bir analiz yapmak gerekir.

Numan Kırac, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’ye bilgi verirken.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye açısından tarım sektörü önemini 1980'li yıllara kadar koruduğunu görüyoruz. Özellikle milli gelirdeki ve istihdamdaki payı göz ardı edilemeyecek kadar önemliydi. Özellikle Cumhuriyet kurulmadan önce İzmir'de toplanan 1. İktisat Kongresinde tarım kesiminin sorunlarıyla ilgilenilmesi kararı alınmıştır. Bu dönemi izleyen süreçte ülkemizin kendi kendini besleyebilen bir yapıya kavuşturulması amaçlanmış, sanayi sektörü teşvik edilmekle birlikte tarım ihmal edilmediği bir süreç 1980'lere kadar devam etmiştir. Ancak 1980'lerde IMF ve Dünya Bankası Birçok az gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkeleri yoksulluğa ve açlığa sürüklediği bilinmektedir.

Bu iddianın temel dayanakları arasında açlık sorununun yoğun olduğu bölgelerde 1980'lerden beri IMF ve Dünya Bankası tarafından uygulanan "Kalkınma", sonra da "Yapısal Uyum" programlarının uygulanması gösterilmektedir. Bu bölgeler ekonomilerini dışa açtıkça ABD'nin buğday fazlasının dampingine, yerli ürünün yarı fiyatına satılabilecek AB'nin mandıra ürünlerinin istilasına uğradılar. Bu

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye açısından tarım sektörü önemini 1980'li yıllara kadar koruduğunu görüyoruz. Özellikle milli gelirdeki ve istihdamdaki payı göz ardı edilemeyecek kadar önemliydi.

ise yerli üreticilerin rekabet edemelerine ve tarımın hızla çökmesine neden olup, kendi kendini besleyemeyen bir nüfusu doğurdu. Dışa açılmanın gereği olarak ihracatın teşviki ise katma değer oranı yüksek, dünya nüfusunun en zengin %15-20'sinin yaşadığı ileri sanayi ülkelerinin tüketim ihtiyaçlarını karşılayan malların üretimine yönelikti. Bu politika öyle çok ülkede uygulandı ki, sonuçta bu ürünlerin arzındaki hızlı artış, fiyatlarında şiddetli düşüslere yol açıp, üreticileri düşük gelire mahkûm etmiştir. Üstelik sanayileşmiş ülkelerde koruma için uygulanan sübvansiyonların "tereyağı dağları", "şarap gölleri" yarattığı; siloların, hatta uçak hangarlarının hububat fazlasıyla dolup taşıdığı göz önünde bulundurulursa az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ihracat gelirlerini nasıl arttıracakları ve ithal edecekleri gıda mallarının bedelini nasıl ödeyecekleri sorununun çözülmesi pek mümkün olmamıştır.

Bu dönemde Türkiye'de bu duruma maruz kalmış, yerel tarım ve hayvancılık yok edilecek düzeye gelinmiş, dışardan ithal peynir, buğday, et gibi temel gıda maddelerinde ithalatçı durumuna gelinmiştir.

1931, Ankara'da gerçekleştirilen ilk tarım kongresi

Dönemin Başbakanı Turgut Özal'lı yıllarda şehirde yaşayan işçi ve memur kesiminin ücretlerine İMF talimatıyla zam yapılamamıştı. İşçi ve memurlardan yükselen tepkileri durdurmak ve sosyal patlamayı engellemek için kentli nüfusun temel gıda kalemlerine zam yapılmadı. Bu da şehirdeki yaşamı teşvik etti ve kırsal kesimdeki milyonlar şehirlere göç etti. Şehirlerimizin nüfusu birden milyonları aşmaya başladı. Sonuçta kırsal kesimde ürettiğine zam yapılmayan halk şehirlere taşınınca ülkemizde tarım ve hayvancılık büyük bir oranda terkedildi ve dışa bağımlı hale geldik. 1980'lerde başlayan bu süreç maalesef günümüzde de sürdürülmektedir. Tarımın milli gelir ve istihdamdaki payının azalmasını kalkınma ve sanayileşme olarak gören anlayış terkedilmediği takdirde gelecek yıllarda temel gıdada dışa bağımlı bir Türkiye görme olasılığının yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'de tarım sektöründeki yukarıda belirlediğimiz üzücü gelişmelerden maalesef Eskişehir'de nasibini almıştır. Öncelikle kırsal kesimde tarımla uğraşan kişi ve aile sayısı azalmaktadır. Belki tarımsal teknolojiye gelişmeler bir süre bizi idare edebilir, ancak gelecek için olumlu bir sinyal gösteremediğimizi ifade edebiliriz. Çocukluğumuzda tarım alanı olarak

bildiğimiz birçok semtimiz artık yerleşim alanına dönüştüğü bir ortamdayız. Eskişehir'de tarım ve hayvancılık konusunda dergimizde Eskişehir'in bu konudaki öncülerinin yazılarını, ilgili borsa başkanımızın, tarım il müdürlüğünün ve diğer birim yetkilileri tarafından kaleme alınan ilginç yazılarımız size önemli fikirler vereceği kanısındayım.

Kaynakça

- Halil Seyidoğlu, Uluslararası İktisat, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2015.
 Erol Kutlu, Rana Eşkinat, Dünya Ekonomisi, Nisan Kitabevi, Eskişehir, 2014.
 Brian Berry ve Diğerleri, Economic Geography, Prentice-Hall Inc. New Jersey, 1987.
 Paul Kennedy, Yirmibirinci Yüzyıla Hazırlanırken, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1995.
 Ergin Yıldızoğlu, Globalleşme ve Kriz, Alan Yayıncılık, İstanbul 1996.